

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

پایه‌های ارزشمند جهانی و استقامت این که عالم معسرند است و علاوه بر امر به معروف و نهی از منکر، به طوبیای داشت مسلمین و دانش پژوهش و علم به ایت
پایگاه اطلاعاتی و کتابخانه‌های تخصصی و علمی و استقامت علمی و استقامت آرزوهای علمی که در این امر به ایت
خاسته‌های پژوهشی و علم پژوهش و آرزوهای علمی که در این امر به ایت

- ۱- اصل برکت: احترام به برکت جهانی از حرکت و رفتار غیر موقدای و احکام مومنین نسبت به کسانی که حوزه علم پژوهش را به طوبیای غیر علمی آنگیند.
- ۲- اصل برکت اخلاقی و اخلاقی: تمهید بر حسب از حرکت جانب‌داری غیر علمی و سلامت از اصول، تجزیه و تحلیل و استقامت.
- ۳- اصل ترویج: تمهید برای دانش و اطلاعات تحقیقاتی و انتقال آن به کلان علمی و استقامت به غیر از مواردی که مستحقان دارند.
- ۴- اصل احترام: تمهید بر حسب احترام و درست‌داری به تمام تحقیقات و برکت جانب‌داری خود را در حرکت درست علمی.
- ۵- اصل برکت حقوق: احترام به برکت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهشگران دانشمندان، حیوان و نباتت و سایر مسائلی حق.
- ۶- اصل دانشمندی: تمهید بر حسب برکت از اسرار و اطلاعات هر چه از آن مانده که از آن کشور و دیگر افراد و نهادها می‌تواند استخراج شود.
- ۷- اصل شایسته‌جویی: تلاش در ارتقای پای‌های شایسته و در نگه‌داری بر آن و در پی از حرکت پژوهش‌های مادی شایسته.
- ۸- اصل پاکیزگی: تمهید بر حسب برکت کامل حقوق‌های و مسوئلی و استقامت و دیگر استقامت پژوهش.
- ۹- اصل منع: تمهید بر حسب برکت منع علمی و در نظر داشتن و پیش‌بینی و توسعه و دیگر موارد پژوهش.

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

ادبیات و علوم انسانی، گروه باستان شناسی و تاریخ دانشکده

(M.A) پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد (

گرایش: باستان شناسی پیش از تاریخ

عنوان :

شرق ایران بررسی باورهای آیینی مردمان هزاره سوم قبل از میلاد جنوب

«بر اسلن پیکرکهای انسانی و جانوری شهر سوخته»

استاد راهنما

دکتر حسن فاضلی نشلی

استاد مشاور

دکتر روح الله شیرازی

پژوهشگر

مهین جهانبخش نجف آبادی

تابستان ۱۳۹۱

این رساله را تقدیم می گردد به:

- شادروان زنده یاد جناب آقای دکتر مسعود آذرنوش
- جناب آقای دکتر سید منصور سیدسجادی
- جناب آقای دکتر محمدرضا بذرگر
- جناب آقای دکتر کردستانی
- جناب آقای دکتر صادق ملک شهمیرزادی
- سرکار خانم فاطمه منعکس
- خانواده گرامی ام
- و تمامی عزیزانی که مرا در این راه حمایت کردند.
- از تمامی این سروران کمال تشکر را دارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مهین جهانپخش نجف آبادی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپوسته به شماره دانشجویی ۸۷۰۸۵۰۳۳۰۰۰ در رشته باستان شناسی دگرایش پیش از تاریخ ۴ در تاریخ ۹۹۱۵/۳۸ از پایان نامه خود تحت عنوان بررسی باورهای آیینی مردمان هزاره سوم قبل از میلاد جنوب شرقی ایران هراساس پیکرک های نسائی و جانوری شهر سوخته با کسب نمره ۱۸ و درجه عالی دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده ام، مطابق رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (اعم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیلی، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثبت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: مهین جهانپخش نجف آبادی

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۱/۴/۲۸

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم مهین جهانبخش نجف آبادی از
پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره **همین** بحروف و با درجه **بسیار**
مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات طرح

- ۱-۱ بیان مسأله ۲
۲-۱ اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه آن ۲
۳-۱ اهداف تحقیق و سوالات و فرضیات ۳
۴-۱ چارچوب نظری ۴
۵-۱ روش تحقیق ۴

فصل دوم:

- ۶-۱ جغرافیای استان سیستان و بلوچستان ۶

فصل سوم:

- ۱۱-۱ موقعیت و جایگاه شهر سوخته در هزاره سوم پیش از میلاد، در خلال عصر مفرغ ۱۱

فصل چهارم: پیکرکهای انسانی شهر سوخته

- ۱-۴ درآمدی بر علل بوجود آمدن پیکرکها ۲۱
۲-۴ کلیاتی درباره پیکرکهای انسانی شهر سوخته ۳۰
۳-۴ پیکرکهای چلیپایی ۳۱
۴-۴ پیکرکهای نشسته (به شکل پا) ۳۳
۵-۴ پیکرکهای استوانه ای ۳۸
۶-۴ پیکرکهای برهنه با سرین بزرگ ۴۰
۷-۴ نیم تنه ها ۴۲
۸-۴ پیکرکهای منقوش ۴۵
۹-۴ پیکرکهای سنگی ۴۷
۱۰-۴ سرها ۴۸
۱۱-۴ پیکرک مادینه مفرغی با کوزه بر روی سر و دست روی سینه ۵۱
۱۲-۴ پیکرک زن باردار ۵۳
۱۳-۴ پیکرکهای چوبی ۵۶
۱۴-۴ تحلیلی بر پیکرکهای یافته شده در نزدیکی اجاق آتش ۵۷

فصل پنجم: پیکرکهای جانوری شهر سوخته

- ۱-۵ کلیاتی درباره پیکرکهای جانوری شهر سوخته ۵۹
۲-۵ گاو ۶۳
۳-۵ بز ۷۵
۴-۵ گوسفند و قوچ ۷۹
۵-۵ خرو حشی ۸۱
۶-۵ گراز وحشی و خوک ۸۲
۷-۵ موش ۸۴
۸-۵ سگ ۸۴
۹-۵ شتر ۸۵
۱۰-۵ پلنگ ۸۷
۱۱-۵ پرندگان و ماکیان ۸۸

۹۱	..... ۲-۵ ماهیها
	فصل ششم:
۹۵	..... تکنیک ساخت پیکرکهای انسانی و جانوری شهر سوخته
	فصل هفتم:
۹۹	..... نتیجه گیری

فهرست تصاویر :

- نقشه شماره: ۱-۲: نقشه جغرافیایی استان سیستان و بلوچستان
- نقشه شماره ۲: محوطه های شاخص عصر مفرغ ایران، بین النهرین، ترکمنستان، افغانستان، پاکستان و هند (Cortesi and Tosi, ۲۰۰۸, ۶)
- نقشه شماره ۳: محوطه عصر مفرغ پاکستان و سند (Dales, ۱۹۷۳, ۲۰)
- نقشه شماره ۴: محوطه های شاخص عصر مفرغ مکران و بلوچستان پاکستان (سیدسجادی، ۱۳۸۸).....
- نقشه شماره ۵: محوطه های شهرنشینی تمدن سند (Possehl, ۱۹۹۱: ۳۸)
- نقشه شماره ۶: پراکندگی محوطه های شهرنشینی مناطق شرقی ایران با فرهنگ هراپایی (Possehl, ۱۹۹۰, ۲۷۰)
- جدول شماره ۱: گاهنگاری تطبیقی محوطه های باستانی ایران، آسیای مرکزی و شبه قاره هند (سیدسجادی، ۱۳۸۸)
- جدول شماره ۲: گاهنگاری مقایسه ای بین فلات ایران و شبه قاره هند (سیدسجادی، ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۱: پراکندگی پیکرکهای انسانی در مجموعه بناهای یادمانی (Shiraza, ۲۰۰۷, ۱۵۰)
- تصویر شماره: ۴-۲: پیکرکهای چلیپایی دوره دوم شهر سوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۶)
- تصویر شماره: ۴-۳: پیکرک زن چلیپایی شکل با تزیینات روی بدن (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۵)
- تصویر شماره: ۴-۴: پیکرکهای چلیپایی دوره دوم شهر سوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۴)
- تصویر شماره: ۴-۵: پیکرکهای چلیپایی شکل از قره تپه ترکمنستان (گرگوار، ۱۳۷۲: ۱۳۴)
- تصویر شماره: ۴-۶: پیکرک سفالی زن چلیپایی شکل از نمازگه تپه ترکمنستان (گرگوار، ۱۳۷۲: ۱۳۴)
- تصویر شماره: ۴-۸: پیکرک سفالی در حالت نشسته مکتشفه از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۳)
- تصویر شماره: ۴-۹: طرح پیکرکهای سفالی زنان در حالت نشسته از دوره دوم شهر سوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۷)
- تصویر شماره: ۴-۱۰: پیکرک سفالی زن در حالت نشسته از شهر سوخته - پایگاه شهر سوخته عکس از نگارنده، طرح پیکرک سفالی نشسته زن از شهر سوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۷)
- تصویر شماره: ۴-۱۱: طرح پیکرک گلی نشسته از دوره دوم شهر سوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۷)
- تصویر شماره: ۴-۱۲: پیکرک سفالی در حالت نشسته از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۴-۱۳: پیکرک مادینه بدست آمده از تپه دشت (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۱)

- تصویر شماره: ۴-۱۴: پیکرکهای سفالی زنان در حالت نشسته از لغ تپه ترکمنستان (شیرازی، ۱۳۸۸: مقاله پانزدهم)
- تصویر شماره: ۴-۱۵: پیکرک های سفالی در حالت نشسته از جنوکسیور ترکمنستان (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۴-۱۶: پیکرک مسبک زن در حالت نشسته از لغ تپه ترکمنستان (شیرازی، ۱۳۸۸: مقاله پانزدهم)
- تصویر شماره: ۴-۱۷: طرح پیکرک سفالی زن در حالت نشسته از قره تپه ترکمنستان (فرامکین، ۱۳۷۲: ۳۶۸)
- تصویر شماره: ۴-۱۸: پیکرک زن با کودک در آغوش از مهرگره VII (Shaffer and Thapar, ۱۹۹۹, ۲۵۶)
- تصویر شماره: ۴-۱۹: پیکرک سفالی زن نشسته از تپه سراب از دوره نوسنگی (Vahdati Nasab and Kazazi)
- تصویر شماره: ۴-۲۰: پیکرک های گلی در حالت نشسته از مهرگره پاکستان دوره نوسنگی (شبه قاره)
- تصویر شماره: ۴-۲۱: پیکرک سفالی زن در حالت نشسته از مهرگره (سیدسجادی، ۲۰۰۵: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۲۲: طرح پیکرک نشسته از نوسنگی جیتون (۱۴۱، ۲۰۰۵، Goolidge)
- تصویر شماره: ۴-۲۳: پیکرک سفالی زن در حلت نشسته از دوره IV مهرگره (سیدسجادی، ۱۳۸۸: ۵۷۳)
- تصویر شماره: ۴-۲۴: ظرف سفالی با نقش مثلثی بدست آمده از شهرسوخته دوره اول شبیه سفالهای نال (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۱۳)
- تصویر شماره: ۴-۲۵: نقشمایه های هندسی بر روی ظروف سفالی شهرسوخته دوره اول شبیه سفالهای نل (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۱۲)
- تصویر شماره: ۴-۲۶: نقش مثلث بدست آمده از ظروف خاکستری از داخل تدفین از دوره سوم میری قلات (Besenval, ۱۹۹۵, ۲۰۸)
- تصویر شماره: ۴-۲۷: نقش مثلث بدست آمده از ظروف خاکستری از تدفین دوره سوم میری قلات (Besenval, ۱۹۹۵, ۲۰۸)
- تصویر شماره: ۴-۲۸: پیکرکهای استوانه ای دوره دوم شهرسوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۳)
- تصویر شماره: ۴-۲۹: پیکرک گلی مرد از شهرسوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۴-۳۰: پیکرک سفالی مرد با بازوهای تنومند از شهرسوخته (موزه ملی ایران)
- تصویر شماره: ۴-۳۱: پیکرک سفالی مرد از شهرسوخته با بازوهای بلز (موزه ملی ایران)
- تصویر شماره: ۴-۳۲: پیکرکهای سفالی استوانه ای دوره یک و دو شهرسوخته (Tosi, ۱۹۷۲, ۱۹۵)

- تصویر شماره: ۳۳-۴: پیکرک استوانه ای بدست آمده از بناهای یادمانی شهرسوخته دوره دوم (شیرازی، ۱۳۸۸، ۱۵۲)
- تصویر شماره: ۳۴-۴: پیکرکهای استوانه ای از جنس سنگ بدست آمده از جیرفت (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۹)
- تصویر شماره: ۳۵-۴: پیکرکهای سنگی بدست آمده از جیرفت (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۹)
- تصویر شماره: ۳۶-۴: پیکرک ایستاده از الغ تپه ترکمنستان (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۵)
- تصویر شماره: ۳۷-۴: پیکرک ایستاده با دست به سوی آسمان از دوره دوم شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۴)
- تصویر شماره: ۳۸-۴: پیکرک مردان با بازوهای ورزیده از دوره دوم شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۳)
- تصویر شماره: ۳۹-۴: مردان ایستاده استوانه ای بدن یکسره از دوره دوم شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۳)
- تصویر شماره: ۴۰-۴: پیکرک استوانه ای بازوهای گشوده از دوره II شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۴)
- تصویر شماره: ۴۱-۴: پیکرک ایستاده با بازوهای گشوده و افزوده شده دوره دوم شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۴)
- تصویر شماره: ۴۲-۴: پیکرکهای شهرسوخته دوره دوم با سرهای کوچک افزوده شده به بدن (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۳)
- تصویر شماره: ۴۳-۴: پیکرک مردانه از تپه دشت (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۱)
- تصویر شماره: ۴۴-۴: نیم تنه انسانی ایستاده در حالت بازوهای بال شکل (T شکل)، از شهرسوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۴۵-۴: پیکرکهای Tتی شکل دوره دوم شهرسوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۳)
- تصویر شماره: ۴۶-۴: طرح پیکرک منقوش (Daems, ۲۰۰۱, ۱۴۰)
- تصویر شماره: ۴۷-۴: پیکرک استوانه ای از ترکمنستان (شیرازی، ۱۳۸۸: مقاله پانزدهم)
- تصویر شماره: ۴۸-۴: پیکرک استوانه ای مادینه از جنس سنگ بدست آمده از ایلگینلی تپه ترکمنستان (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۹)
- تصویر شماره: ۴۹-۴: نقش مسبک شده زن با سرین بزرگ از دوره II شهرسوخته شبیه پیکرکهای دوره سه نمازگاه (Hansman and Srtonach, ۱۹۷۲, ۱۷۶)
- تصویر شماره: ۵۰-۴: پیکرکهای شهرسوخته در حالتی مختلف بدن (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۴)
- تصویر شماره: ۵۱-۴: نیم تنه مادینه از دوره دوم شهرسوخته فاز ۶ به سبک لهه زاب Cortesi and Zhub (others, ۲۰۰۸, ۱۷)

- تصویر شماره: ۴-۵۲ نیم تنه زنانه از ماریب اوآسیس (Neill, ۲۰۱۰, ۳)
- تصویر شماره: ۴-۵۳ طرح پیکرک مادینه از دامب سادات، پاکستان (سیدسجادی، ۳۴۹: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۵۴ نیم تنه زنانه از جنس سنگ بدست آمده از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۴-۵۵ نیم تنه شاه کاهن از محوطه موهنجودارو تمدن سند (سیدسجادی، ۵۷۴: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۵۶ پیکرکهای سنگی زنانه با لباس موسوم به کوناکس (بیمز، ۱۹۴: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۵۷ نیم تنه انسانی با تزیینات گلوله گلی افزوده، شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۱, ۴۱۴)
- تصویر شماره: ۴-۵۸ نیم تنه سنگی بدست آمده از شهر سوخته (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۹)
- تصویر شماره: ۴-۶۰ طرح نیم تنه ویولن شکل هزاره سوم (Daems, ۲۰۰۴, ۲۶)
- تصویر شماره: ۴-۶۱ طرح پیکرکهای دوره I شهر سوخته (دیمز، ۱۲۹: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۶۲ سرهای منقوش بدست آمده از شهر سوخته (دیمز، ۹۹: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۶۳ نقوش موج از نوسنگی جیتون شبیه موی سر پیکرکهای منقوش شهر سوخته (Goolidge, ۲۰۰۵, ۱۳۳)
- تصویر شماره: ۴-۶۴ میری قلات (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۶۵)
- تصویر شماره: ۴-۶۵ نقش زیگزاگی سفال شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۴-۶۶ پیکرک منقوش حاجی فیروز (دیمز، ۳۲۵: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۶۷ پیکرکهای سنگی بدست آمده از شهر سوخته و محوطه های دیگر هزاره سوم ق.م (shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۹)
- تصویر شماره: ۴-۶۸ نیم تنه انسان - از جنس سنگ بدست آمده از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۴-۶۹ طرح نمونه سرهای بدست آمده از دوره دوم شهر سوخته (شیرازی، ۱۵۸: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۴-۷۰ طرح سر بدست آمده از محوطه لوتال در جنوب هند متعلق به تمدن سند (Possehl, ۲۰۰۲, ۱۶۲)
- تصویر شماره: ۴-۷۱ سرهای سفالی از شهر سوخته با چشمهای لوزی (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۴-۷۲ طرح چشم از تمدنهای ایران پیش از تاریخ (آقاعلی، ۷۶: ۱۳۸۹)
- تصویر شماره: ۴-۷۳ طرح سر انسانی بدست آمده از عصر نوسنگی جیتون ترکمستان (Goolidge, ۲۰۰۵, ۲۵)
- تصویر شماره: ۴-۷۴ سرهای سفالی بدست آمده از گورستان ماریب اوآسیس (Neill, ۲۰۱۰, ۳)

- تصویر شماره: ۷۵-۴ نیم تنه های بدست آمده از الغ تپه ترکمنستان با چشمهای لوزی (شیرازی، ۱۳۸۸: مقاله پانزدهم)
- تصویر شماره: ۷۶-۴ طرح سر پیکرک از دامب سادات پاکستن (سیدسجادی، ۱۳۸۸: ۲۴۸)
- تصویر شماره: ۷۷-۴ پیکرک مادینه با چشمهای لوزی از ماریب اوآسیس (Neill, ۲۰۱۰, ۲)
- تصویر شماره: ۷۸-۴ نقش لوزی بر روی سفال دوره I شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۱, ۴۰۹)
- تصویر شماره: ۷۹-۴ نقش لوزی بر روی سفالهای شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۸۰-۴ مهرگره ص ۶۶۰ نقش تزیینی لوزی (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۶۰)
- تصویر شماره: ۸۱-۴ نقش لوزی بر روی سفال بدست آمده از گورستان دوره سوم شاهی تومپ (Besenval, ۱۹۹۳, ۸۴)
- تصویر شماره: ۸۲-۴ نقش لوزی بر روی سفال دوره سوم میری قلات (Besenval, ۱۹۹۳, ۸۷)
- تصویر شماره: ۸۳-۴ نقش لوزی در سفالهای نوسنگی جیتون (۱۴۱, ۲۰۰۵, Goolidge)
- تصویر شماره: ۸۴-۴ پیکرک مفرغی مادینه بدست آمده از شهر سوخته (موزه ملی)
- تصویر شماره: ۸۵-۴ (از سمت راست) پیکرکهای مادینه بادست بر روی سینه از فلسطین، الهه اینانا با دست بر روی سینه، پیکرک مادینه با دست بر روی سینه از خلف، پیکرک مادینه بادست روی سینه از حسونا (طاهری و طاووسی، ۱۳۸۶: ۵۸)
- تصویر شماره: ۸۶-۴ پیکر زن بلردار از تپه دشت (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۱)
- تصویر شماره: ۸۷-۴ پای سفالی بدست آمده از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۸۸-۴ پای چوبی بدست آمده از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۱-۵ پراکندگی پیکرکهای جانوری در مجموعه بناهای یادمانی شهر سوخته (Shirazi, ۲۰۰۷, ۱۵۱)
- تصویر شماره: ۲-۵ گلو سیستانی (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۱)
- تصویر شماره: ۳-۵ پیکرک سفالی گاو از شهر سوخته (موزه ملی ایران)
- تصویر شماره: ۴-۵ پیکرکهای گاو بدست آمده از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۵-۵ حالت تهاجمی پیکرکهای گاو شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۶-۵ گلوهای سفالی شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۹-۵ پیکرکهای منقوش سفلی گاو از دوره II شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۲, ۱۹۸)

- تصویر شماره: ۸-۵ نقش مثلث بر روی سفال شهرسوخته شبیه نقوش گاو منقوش، (پایگاه شهرسوخته، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۹-۵ گاو سفالی منقوش از شهرسوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۱۰-۵ طرح گاوهای سفالی منقوش از شهرسوخته (سیدسجادی، ۳۶: ۱۳۷۴)
- تصویر شماره: ۱۱-۵ پیکرک سفالی گاو کوهاندار با نقش رنگی از دوره III مهی در پاکستان (Stein, ۱۹۳۴, ۱۹۰)
- تصویر شماره: ۱۲-۵ پیکرکهای سفالی منقوش گاو از بالاکوت پاکستان (سجادی، ۱۷۲: ۱۳۸۸)
- تصویر شماره: ۱۳-۵ گاو کوهاندار با دایره و شعاعهای ساطع (خورشید) بر روی پیشانی از شهرسوخته (موزه ملی ایران باستان)
- تصویر شماره: ۱۴-۵ نقش خورشید بر روی قطعات سفالی شهرسوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۱۵-۵ نقش خورشید بر روی سفال شهرسوخته شبیه سفالهای فرهنگ دره ایندوس و موندیگاک (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۱۸)
- تصویر شماره: ۱۶-۵ ظرف سفالی قرمز با نقش خورشید از مهرگره (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۵۶)
- تصویر شماره: ۱۷-۵ نقش خورشید همراه با حیوانات، عبید بر روی مهر (Rashad, ۱۹۹۰, ۳۱۱)
- تصویر شماره: ۱۸-۵ نقش خورشید بر روی مهر از اروک (Rashad, ۱۹۹۰, ۲۰۹)
- تصویر شماره: ۱۹-۵ نقش دایره بر روی مهر از تپه حصار (Rashad, ۱۹۹۰, ۲۱۱)
- تصویر شماره: ۲۰-۵ نقش دایره بر روی مهر از تل باکون (Rashad, ۱۹۹۰, ۲۰۸)
- تصویر شماره: ۲۱-۵ طرح دایره ای بر روی سفال جینون، دوره نوسنگی (۶۴، ۲۰۰۵، Goolidge)
- تصویر شماره: ۲۲-۵ نقش دایره بر روی سفال از پریئوگوندا (Gordon, ?, ۱۹۱)
- تصویر شماره: ۲۳-۵ نقش دایره بر روی سفال از دوره VII مهرگره (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۶۱)
- تصویر شماره: ۲۵-۵ نقش دایره بر روی مهرهای استامپی شهرسوخته و محوطه های هم دوره (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۲۱)
- تصویر شماره: ۲۶-۵ انواع پیکرکهای سفالی گاو از شهرسوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۲۷-۵ پیکرکهای سنگی گاو از شهرسوخته (سیدسجادی، ۵۶۷: ۱۳۸۹)
- تصویر شماره: ۲۸-۵ پیکرک گاو از تپه نشت (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۲)

- تصویر شماره: ۲۹-۵ پیکرک گاو از تپه دشت (۲, ۲۰۱۰, Mortazavi)
- تصویر شماره: ۳۰-۵ نقش گاو کوهاندار بر روی ظروف سنگ کلریت از جیرفت (حاکمی، ۲۴: ۱۳۸۵)
- تصویر شماره: ۳۱-۵ نقش گاو کوهاندار بابدنی کشیده از نال (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۶۷)
- تصویر شماره: ۳۲-۵ گاو کوهاندار بر روی سفال از مهی پاکستان (Stein, ۱۹۳۴, ۱۹۴)
- تصویر شماره: ۳۳-۵ پیکرکهای گاو کوهاندار از دوره II میری قلات (۲۰۴, ۱۹۹۵, Besenval)
- تصویر شماره: ۳۴-۵ پیکرک سفالی گاو از پریانو گوندای (Stein, ۱۹۳۴, ۱۸۶)
- تصویر شماره: ۳۶-۵ نقش گاو کوهاندار بر روی سفال از رانگوندا (Gordon, ?, ۱۸۷)
- تصویر شماره: ۳۷-۵ شاخ گاو از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۳۸-۵ شاخ گاو از تپه دشت (۲, ۲۰۱۰, Mortazavi)
- تصویر شماره: ۳۹-۵ شاخ گاو، پریانو گوندای (Stein, ۱۹۳۴, ۱۸۶)
- تصویر شماره: ۴۰-۵ نقشمایه های هندسی لوزی، مثلث و دایره در سفالهای سیلک (توزی و دیگران، ۳۲۰: ۱۳۷۴)
- تصویر شماره: ۴۱-۵ نقش گاو کوهاندار سیستانی در پلکان کاخ آپادانا تخت جمشید (۱۳, ۲۰۱۰, Mortazavi)
- تصویر شماره: ۴۲-۵ پیکرک بز بدست آمده از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران)
- تصویر شماره: ۴۳-۵ پیکرک سفالی منقوش بز از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۴۴-۵ نقش بز بر روی ظروف سفالی دوره II شهر سوخته (۴۲۳, ۱۹۷۱, Tosi)
- تصویر شماره: ۴۵-۵ نقش پله ای بر روی سفال دوره I شهر سوخته (۴۰۹, ۱۹۷۱, Tosi)
- تصویر شماره: ۴۶-۵ نقش مثلث بر روی ظرف سفالی شهر سوخته دوره I (۱۹۴, ۱۹۷۲, Tosi)
- تصویر شماره: ۴۷-۵ نقش تزئینی زیگزاگ و پله ای بر روی سفالهای شهر سوخته (پایگاه شهر سوخته، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۴۸-۵ نقش زیگزاگ یا پله ای بر روی سفال شهر سوخته (۶۰۰, ۱۹۷۶, Tosi)
- تصویر شماره: ۴۹-۵ نقش زیگزاگ بر روی سفالهای شهر سوخته (۷۴, ۱۹۷۳, Tosi)
- تصویر شماره: ۵۰-۵ نقش مثلث بر روی سفال از میری قلات (۶۶۷, ۲۰۰۸, Pearsall II)
- تصویر شماره: ۵۱-۵ نقش بز به همراه خورشید، ماه و ستاره بر روی سفال محوطه های مختلف ایران (افشارفر، ۱۵: ۱۳۸۹)

- تصویر شماره: ۵۱-۵ نقش بز بر روی سفالهای هزاره چهارم پیش از میلاد در ایران (جام تیر و دیگران، ۱۳۸۹:۳۳)
- تصویر شماره: ۵۲-۵ طرح های مختلف بز در ایران (آقا عباسی، ۱۳۸۹:۱۷۰)
- تصویر شماره: ۵۳-۵ نقش بز بر روی سفال دوره IV میری قلات (Besenval, ۱۹۹۳, ۸۹)
- تصویر شماره: ۵۴-۵ نقش بز بر روی سفال دوره III میری قلات (Besenval, ۱۹۹۳, ۸۶)
- تصویر شماره: ۵۵-۵ طرح شاخ بز از بالاکوت پاکستان (Dales, ۱۹۷۳, ۱۳)
- تصویر شماره: ۵۶-۵ طرح بز بر روی سفال قره تپه ترکمنستان (فرامکین، ۱۳۷۲:۱۴۹)
- تصویر شماره: ۵۷-۵ نقش بز بر روی مهر از شوش (Rashad, ۱۹۹۰, ۴۲۰)
- تصویر شماره: ۵۸-۵ پیکرک قوچ بدست آمده از شهر سوخته (موزه ملی ایران)
- تصویر شماره: ۵۹-۵ نقش شاخ قوچ بر روی ظرف سفالی از تل باکون (آقاعباسی، ۱۳۸۹:۹۶)
- تصویر شماره: ۶۰-۵ نقش قوچ بر روی سفال هزاره چهارم ق.م (جام تیر و دیگران، ۱۳۸۹:۳۳)
- تصویر شماره: ۶۱-۵ طرح شاخ قوچ بر روی سفال محوطه کوت دیجی (Shaffer and Thapar - ۱۹۹۹, ۲۷۰)
- تصویر شماره: ۶۲-۵ طرح شاخ قوچ از بالاکوت پاکستان (Dales, ۱۹۷۳, ۱۳)
- تصویر شماره: ۶۳-۵ طرح سر قوچ، عصرنوسنگی جیتون (Goolidge, ۲۰۰۵, ۲۵)
- تصویر شماره: ۶۴-۵ طرح شاخ قوچ، هزاره چهارم، ۳۹۰۰ تا ۳۱۰۰ ق.م از عبید (Rashad, ۱۹۹۰, ۴۱۹)
- تصویر شماره: ۶۵-۵ پیکرک سفالی و منقوش خروحشی از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۷)
- تصویر شماره: ۶۶-۵ پیکرک گراز از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۶۷-۵ پیکرک سفالی و منقوش گراز از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۷)
- تصویر شماره: ۶۸-۵ پیکرکهای سفالی گراز از شهر سوخته (Tosi, ۱۹۶۸)
- تصویر شماره: ۶۹-۵ پیکرک موش (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۷)
- تصویر شماره: ۷۰-۵ تله موش سفالی از موهنجودارو موندیگاک (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۲۵)
- تصویر شماره: ۷۱-۵ پیکرک منقوش سگ از شهر سوخته (موزه جنوب شرق ایران، عکس از نگارنده)
- تصویر شماره: ۷۲-۵ پیکرک شتر از ماریب اوآسیس (Neill, ۲۰۱۰, ۲)
- تصویر شماره: ۷۳-۵ طرح پلنگ بر روی سفال پیش از تاریخ (Tosi and others, ۲۰۰۱, ۲۱۱)

- تصویر شماره: ۷۴-۵ طرح پلنگ بر روی سفالهای قره تپه (فرامکین، ۲۱۷: ۱۳۷۲)
- تصویر شماره: ۷۵-۵ سرمنقوش پرنده از شهر سوخته (موزه ملی ایران باستان)
- تصویر شماره: ۷۶-۵ ظروف پایه دار سفالی بانقوش تزیینی پرندگان از گورستان شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۸, ۳۳۲)
- تصویر شماره: ۷۷-۵ نقش پرنده بر روی سفال شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۶)
- تصویر شماره: ۷۸-۵ پیکرک مفرغی پرنده از شهداد (حاکمی، ۶۹: ۱۳۸۵)
- تصویر شماره: ۷۹-۵ نقش پرندگان بر روی سفال میری قلات (Besenval, ۱۹۹۵, ۲۱۲)
- تصویر شماره: ۸۰-۵ طرح پرنده از جنس سنگ کلریت از جیرفت (رست)، طرح پرنده بر روی ظرف سفالی از تل باکون (چپ) (آقاعباسی، ۴۸: ۱۳۸۹)
- تصویر شماره: ۸۱-۵ نقش پرنده بر روی سفال از تل (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۶۳)
- تصویر شماره: ۸۲-۵ طرح پرندگان بر روی سفالهای قره تپه (فرامکین، ۲۱۸: ۱۳۷۲)
- تصویر شماره: ۸۳-۵ طرح پرنده بر روی مهرهای دوره اروک (Rashad, ۱۹۹۰, ۳۸۶)
- تصویر شماره: ۸۴-۵ طرح پرنده بر روی مهرهای عبید (Rashad, ۱۹۹۰, ۳۴۲)
- تصویر شماره: ۸۵-۵ نقش ماهی بر روی سفال شهر سوخته (Tosi, ۱۹۷۳, ۷۵) و (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۱۶)
- تصویر شماره: ۸۶-۵ صدف نرم تنان با اثرات مرصع کاری از سطح شهر سوخته (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۲۷)
- تصویر شماره: ۸۷-۵ صدف نرم تنان بدست آمده از موهنجودارو (Cortesi and Others, ۲۰۰۸, ۲۷)
- تصویر شماره: ۸۸-۵ طرح فلس ماهی بر روی بدن پیکرک از حوزه هلیل رود (آقاعباسی، ۲۱۱: ۱۳۸۹)
- تصویر شماره: ۸۹-۵ جواهر به شکل ماهی از شاهی تومپ (Pearsall, ۲۰۰۸, ۶۵۹)
- تصویر شماره: ۹۰-۵ نقش ترکیبی ماهی و خورشید از دوره III امری (Pearsall, ۱۹۸۶, ۴۱۳)
- تصویر شماره: ۹۱-۵ نقش ماهی بر روی سفال میری قلات (Besenval, ۱۹۹۵, ۲۱۲)
- تصویر شماره: ۹۲-۵ نقش ماهی بر روی سفال میری قلات (Besenval, ۱۹۹۳, ۸۶)
- تصویر شماره: ۹۳-۵ طرح ماهی بر روی مهر از جمدت نصر (Rashad, ۱۹۹۰, ۴۱۸)
- تصویر شماره: ۹۴-۵ طرح ماهی بر روی مهرهای اروک (Rashad, ۱۹۹۰, ۴۸۲)

- تصویر شماره: ۹۵-۵ قلابهای ماهیگیری از شهر سوخته (سیدسجادی، ۱۳۸۶:۵۱)
- تصویر شماره: ۹۶-۵ طرح فلس ماهی بر روی اشیای جنوب شرق ایران (آقاعباسی، ۱۳۸۹:۷۹)
- تصویر شماره: ۹۷-۵ طرح فلس ماهی در سفالهای نوسنگی جیتون (Goolidge, ۲۰۰۵, ۶۱)
- تصویر شماره: ۱-۶ کوره سفالیزی بدست آمده از تپه دشت (Mortazavi, ۲۰۱۰, ۱۱)
- تصویر شماره: ۲-۶ ابزارهای استخوانی یافته شده از شهر سوخته (پایگه شهر سوخته، عکس از نگارنده)

چکیده

نوشته حاضر به نقش و جایگاه پیکرکهای انسانی و جانوری در زندگی آیینی جامعه شهرسوخته، در خلال هزاره سوم پیش از میلاد، پرداخته است. پیکرکها از اولین اعصار زندگی انسان بوجود آمدند و تا زمانهای تاریخی در زندگی انسان نقش مهمی را ایفاء کردند. پیکرکهای انسانی و جانوری را از اولین لایه های استقراری در شهرسوخته می توان مشاهده کرد. پیکرکها بعنوان اشیاء آیینی نقش مهم و بسزایی در عرصه های مختلف جامعه شهرسوخته داشته اند و قابل احترام بوده اند. از آنجائیکه شهرسوخته، جامعه ای متشکل از نژادهای مختلف بوده و همچنین با تمدنهای همجوار دارای ارتباطات تجاری و فرهنگی بوده، با مقایسه پیکرکهای شهرسوخته با تمدنهای همجوار و همزمن آن می توان به نکات مهمی در اشتراکات اعتقادی این مردمان پی برد. در این پژوهش در وهله اول از مستندات مکتوب بهره برداری شده است و در کنار آن از اشیای موزه ای و همچنین تصاویر مربوط به پیکرکها بهره فراوان برده شده است. در نهایت با تفحص و بررسی پیکرکها مشخص گردیده پیکرکهای انسانی و جانوری در شهرسوخته در زندگی آیینی، اعتقادات و اندیشه های مردمان هزاره سوم پیش از میلاد بخصوص در زندگی آیینی مردمان شهرسوخته بسیار تأثیرگذار بوده اند.

فصل اول

کلیات طرح